

### **БОРотьБА ЗА СЛОБІДСЬКУ УКРАЇНУ В 1711 Р. В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ПЛАНІВ ПИЛИПА ОРЛИКА ТА КАРЛА XII**

В історичній літературі, створеній до 1917 р. та за радянських часів, загальним місцем було твердження про те, що виступ політичної еліти Гетьманщини під проводом Івана Мазепи та Пилипа Орлика проти модернізаційно-абсолютистської політики Петра I не був та й не міг бути підтриманий звичайними мешканцями Лівобережжя через свою очевидну авантюристіку та “антинародну позицію” гетьмана<sup>1,2,3</sup>. Відповідно дуже серйозні спроби Пилипа Орлика в 1710-1711 рр. врятувати, здавалося б, безнадійно програну двома роками раніше справу розглядалися майже виключно виходячи з факту їхньої остаточної невдачі. Історики ж Слобідської України взагалі рідко коли приділяли подіям, що мали місце в цьому краї майже одразу після так званої “Шведщини” (тобто після невдалого закінчення короткого, але спустошливого для Західної Слобожанщини походу військ Карла XII та гетьмана Мазепи в напрямку Белгород-Москва), достатню увагу<sup>4,5,6</sup>. Навіть сучасні дослідники, які займаються історією слобідських козацьких полків, змальовуючи важливі перипетії боротьби за цей регіон різних сторін (Кримського ханства, Запорозького війська, Росії та місцевої слобідської старшини, налаштованої значною мірою на користь ідеї російської протекції) не намагаються вписати події 1711 рр. на Слобожанщині в ширший контекст<sup>7</sup>. Проте очевидним є той факт, що ці події є важливою складовою частиною добре продуманого і навіть значною мірою втіленого в життя військово-політичного плану, який зародився в середовищі шведсько-української еміграції в Бендерах невдовзі після нищівної Полтавської поразки.

Ці плани розроблялися вузьким колом вцілілих після Полтави досвідчених шведських військових на чолі з королем Карлом XII (серед них варто відзначити також двох поляків – прибічників прошведського угруповання в Речі Посполитій, очолюваного королем Станіславом Лещинським; маємо на увазі польського дипломата на шведській службі Станіслава Понятовського та

київського воєводу Юзефа Потоцького, які взяли згодом найактивнішу участь у реалізації згаданих планів) та українською старшинською еміграцією на чолі з Пилипом Орликом (обраний гетьманом у вигнанні 5 квітня 1710 р.) і запорозьким кошовим отаманом Костянтином Гордієнком<sup>8</sup>.

Якщо спробувати викласти суть цих планів коротко, то вони передбачали одночасний наступ об'єднаних татарсько-українсько-польських загонів на Правобережну та Лівобережну Україну та Слобожанщину з метою викликати загальне народне повстання на згаданих територіях, спрямоване проти російської влади. Далі планувалося звільнити всю територію козацької України від російських військ та відновити тут в повному обсязі владні повноваження емігрантського уряду Пилипа Орлика, що розглядався емігрантами як законний правонаступник покійного Івана Мазепи. Дипломатична і військова підготовка до війни проти Росії Османської імперії і Кримського ханства зайняла майже увесь 1710 рік, причому бендерським емігрантам допомагала французька дипломатична місія в Стамбулі. Франція, помітно стурбована нечуваним зростанням російської військової могутності і зацікавлена в перемозі шведського короля та Станіслава Лещинського, надавала чималу грошову підтримку козацьким та шведським дипломатам, водночас намагаючись впливати на диван Османської імперії, очолюваний у 1709-1710 рр. послідовно великими візірями Алі-пашею, Нуман-пашею та зрештою Мехмедом Балтаджи-пашею<sup>9</sup>, з метою якнайшвидше довести і так доволі напружені відносини Туреччини та Росії до відкритого збройного конфлікту.

Цар Петро I після Полтавського триумфу теж не сидів склавши руки. На хвилі небувалого успіху російська дипломатія і розвідка припустилася однієї з найбільших своїх помилок за всю добу царювання монарха-реформатора. Мова йде про погано підготовану і ще гірше реалізовану Прутську кампанію, яка мала на меті не багато не мало як звільнення від османського панування Придунайські князівства (Молдавію та Валахію) з подальшим можливим “кидком на Балкани”<sup>10</sup>. Найцікавіше, що Петро I та його дипломати також розраховували на широку підтримку з боку

населення тих територій, на які мала ступити нога їхніх вояків. Волоська та молдавська політична еліта на чолі з господарями (Бранкованом та Кантемиром відповідно) через численних посланців запевняла російського царя у готовності підняти широкомасштабне антитурецьке повстання в будь-який момент. Важливим знаряддям у руках царя були потужна, загартована в переможних боях зі шведами регулярна армія, посилена іррегулярними козацькими (зокрема лівобережними та слобідськими) підрозділами, а також сильний флот, який складався з кількох десятків лінійних кораблів, фрегатів та галер, і за умов відсутності у Росії портів на Чорноморському узбережжі базувався у Воронежі (тимчасово виконуючи функції такої собі надпотужної річкової флотилії на Дону), маючи змогу у випадку війни з Туреччиною вийти в Азовське море повз відвойовані Росією у османів у 90-х рр. XVII ст. фортеці Азов і Таганрог. Вороніж з його флотом, досить потужною суднобудівельною та судноремонтною інфраструктурою охоронявся як підрозділами регулярної російської армії, так і іррегулярними козацькими полками, серед котрих важливе місце займав Острогозький слобідський козацький полк через свою безпосередню територіальну близькість до “колиски російського флоту”<sup>11</sup>.

Значення Слобідської України не вичерпувалося лише вищезгаданим моментом. Через територію Слобожанщини як і раніше пролягав найкоротший шлях з півдня, від чорноморсько-азовського узбережжя, на північ, у район Москви. До того ж цей регіон був заселений переважно українцями, на настрої яких могли вплинути різні чинники – успіхи чи невдачі супротивників, що вели Північну війну, пропаганда, утиски і здирства місцевої козацької та російської воєводської адміністрації тощо. Враховуючи все це, цілком природньо, що і в оборонно-наступальних планах Петра I, і його супротивників Слобідська Україна займала важливе (хоча й не головне) місце.

Саме на Слобожанщину, самарські містечка та південну Гетьманщину (Полтавський полк) мали наступати основні сили Кримського ханства - 50-тисячна орда на чолі з самим ханом Девлет-Гіреєм, а також невідома точно кількість запорожців.

Водночас один із синів хана, що носив титул кубанського султана, мав атакувати російські позиції в пониззі Дону, з метою захоплення Азова. Третя частина татарських військ (25-30 тисяч буджацьких та ногайських татар на чолі з Мехметом, 3 тисячі поляків Юзефа Потоцького та до 3 тисяч козаків Орлика, запорожців та гетьманців-емігрантів) мала оволодіти Правобережжям. Відзначимо, що похід мав відбутися пізньої зими – ранньої весни 1711 р., тобто ще до появи першої трави<sup>12</sup>. Можливо, Орлик і Девлет-Гірей таким чином намагалися досягти двох цілей – оволодіти значними українськими територіями та зірвати планований Петром I широкомасштабний похід на Подунав'я.

За таких умов першочерговим завданням союзників було спробувати привернути на свій бік симпатію населення “московських слобід”. У статті IX українсько-татарської угоди, укладеної Пилипом Орликом і ханом Девлет-Гіреєм 23 січня 1711 р. йшлося про те, що це українське за походженням населення слід спробувати привернути на свій бік за допомогою пропаганди, але якщо мешканці слобідських полків відмовляться пристати до українсько-татарської спілки, не приймуть “захисту союзного війська” або не переселяться до Гетьманщини, яку мали звільнити від російських військ татари і запорожці, їх слід “вважати за ворогів”, тобто віддати на поталу татарам<sup>13</sup>. Як зазначав В.Маслійчук, Пилип Орлик, як і більшість опозиційних щодо Росії гетьманів, негативно ставився до ідеї існування українських підрозділів, напряду підпорядкованих Росії, тобто слобідських полків<sup>14</sup>.

Татарсько-український похід на Слобожанщину та на поселення по р. Самарі розпочався наприкінці січня і тривав кілька тижнів. Паралельно з ним основні російські війська на чолі з Петром I вирушили в Прутський похід (сам цар виїхав до армії 6 березня)<sup>15</sup>. Ослаблена шведами взимку 1709 р. система оборони слобідських полків виявилася неспроможною вчинити гідний опір ворогові, що розорив чимало поселень у Харківському полку<sup>16</sup>. Фактично татарами та запорожцями було прорвано Нову (Ізюмську) лінію. Кочовики спалили Валки, Нову Водолагу, Перекоп, донищили Коломак, сплюндрований у 1709 р. шведськими військами. Слобідське козацтво було розкидане по

величезній території, перебуваючи в складі корпусів російської армії, і вдома залишалися лише кількасот козаків на чолі з охтирським бригадиром Ф. Осиповим<sup>17</sup>, котрий благав російську владу про допомогу, посилаючись на те, що рядові мешканці полків, які мають багато родичів у Гетьманщині, можуть стати на бік Орлика і влаштувати різанину старшині, котру багато хто з “черні” вже сприймав як представників російської влади<sup>18</sup>. Такі самі песимістичні настрої поділяли і старшини Харківського полку, пишучи вже після відступу татар та запорожців у листі до бригадира слобідських полків Федора Шидловського про те, що, якби хан наступав далі на Харків, багато містечок зрадило б “за великим страхом”, а старшину “всех бы их посольство поывадали бы хану вырубить всех”<sup>19</sup>. Разом із татарами діяли загони запорожців під проводом нового кошового - Алістратенка, а також ватажків Фляки та Нестулея, котрі поширювали листи П.Орлика із закликами до місцевого населення переходити на бік татар і повставати проти російської влади. У мешканців Водолаги ці заклики знайшли відгук, і місто було здане ханові<sup>20</sup>. При цьому міщани видали ворогові царський гарнізон, зрештою, сталося те, що Ф.Шидловський згодом назвав тим, “чего у нас никогда на Украине не бывало”<sup>21</sup>. Міщан було відправлено на південь, до р. Самари, де вони мали оселитися, але по дорозі туди полтавський полковий суддя Кованько спробував повернути слобожан назад. Ті вчинили опір, котрий було придушено силою зброї. Подальша доля мешканців Нової Водолаги трагічна: кожного десятого, згідно з наказом київського генерал-губернатора Д.Голицина, було страчено, а решту з жінками та дітьми заслано<sup>22</sup>. Загалом уся ця історія з водолажцями свідчить про доволі непевні, хиткі настрої в слобідському середовищі протягом затяжної Північної війни, котра дорого коштувала нашому краю.

Ще одним успіхом запорожців і татар став перехід на їхній бік населення Новосергіївської фортеці (вона ж – місто Вільне), і видача українцями царського гарнізону ханові. Новосергіївську фортецю було збудовано влітку 1689 р. українськими козаками та російськими ратними людьми під керівництвом інженера Вільяма фон Зелена в урочищі Сорок Байраків на р. Самарі дещо вище за

течією, ніж Новобогородицька фортеця (побудована в 1688 р.)<sup>23</sup> Сьогодні це район села Вільне у 10-15 км на північ від Новомосковська. Дві згадані фортеці, побудовані як форпости проти татар, знаходилися на запорозьких землях, тому запорожці завжди виступали проти їхнього існування. Тепер же, коли Військо Запорізьке перебувало в союзі з Карлом XII та в підданстві Кримського ханства, запорожці розраховували відібрати землі на Самарі силою. Новобогородицьку фортецю їм узяти не вдалося, а в Новосергіївській було залишено гарнізон із 500 татар та запорожців, не рахуючи місцевих мешканців. Залишивши на Самарі ще й допоміжний загін чисельністю близько 1000 татар та запорожців для нагляду за Новобогородицькою фортецею, що вперто трималася, хан 28 березня відступив у Крим, звідки вислав загони на допомогу П.Орликові та Й.Потоцькому на Правобережжя<sup>24</sup>. Саме цей відступ (спричинений нестачею фуражу для коней та, можливо, недооцінкою ворожих сил) і прирік на невдачу плани союзників на Лівобережжі та Слобожанщині. Нечисленні російські війська та лояльні щодо Росії козацькі підрозділи перейшли в негайний контрнаступ. Спочатку він виявився невдалим – повсталі новосергіївці відбили напад загону козаків Полтавського полку, і генерал-адмірал Ф.Апраксін, перебуваючи в Таврові, де знаходилася чимала частина Азовського флоту, зрозумів усю небезпеку, котру може являти собою приклад мешканців Новосергіївська, почавши збирати війська для каральної експедиції. Зняти багато регулярних військ із гарнізонів Воронежа і Таврова Апраксін не міг, адже ці війська прикривали місце дислокації флоту. Тому основною силою нашвидкоруч створеного корпусу склали козаки слобідських полків, разом із воронезьким драгунським ескадроном та кількома регулярними піхотними ротами. керувати каральною експедицією було призначено генерал – майора Ф. Шидловського. До її складу ввійшли 300 охтирських, 400 харківських, 300 сумських та 200 ізюмських козаків, а також 67 чоловік полкової та сотенної старшини, включаючи полковника харківського Л. Шидловського, сумського – І. Кондратьєва, охтирського – Ф. Осипова та ізюмського наказного полковника М. Пештича<sup>25</sup>. Драгун, чугуївських козаків і солдат в загоні було

885 чоловік<sup>26</sup>. За словами Ф. Шидловського, він зібрав війська на р. Берестовій 8 квітня, і, довідавшись від розвідників, що повсталі мешканці Новосергіївська чекають прибуття великих татарських сил, швидко вирушив до фортеці<sup>27</sup>. 11 квітня війська Шидловського переправилися через р. Орель, і, не дійшовши трьох миль до Новосергіївська, генерал-майор надіслав повсталим листа з пропозицією здатися без бою. Запорожці, татари та міщани відмовилися, вступивши в бій із передовою сторожею слобожан. Хід подальших подій можна прослідкувати за даними, поданими Ф. Шидловським у своєму листі до генерал-адмірала Ф.М. Апраксіна. Облога і взяття Новосергіївська (до речі, вельми рідкісний випадок у бойовій практиці слобожан) відбувалося так: після вже згаданої вилазки запорожців і татар, котру було відбито, корпус Шидловського став табором у передмісті, залишеному повсталими<sup>28</sup>. В ході перестрілки з обложеними Ф. Шидловський наказав двом ротам драгун спішитися, і, підкріпивши їх двома піхотними ротами, наказав атакувати місто. З іншого боку Новосергіївськ мали атакувати чугуївські та ізюмські козаки, а рота драгун під командуванням підполковника Новікова стояла “въ секурсь”, тобто була резервом, так само, як і охтирські козаки Осипова (решта козаків, вочевидь, облаштовувала табір)<sup>29</sup>. Коли перестрілка з мушкетів та гармат (котрі були в обох ворогуючих сторін)<sup>30</sup> була в самому розпалі, з лівого берега Самари на правий, де було розташоване обложене місто, переправився загін Фляки та Нестулея, складений із запорожців і татар, і напав на найбільш віддалені від табору війська – чугуївців та ізюмців. Водночас обложені здійснили нову вилазку, намагаючись з’єднатися із запорожцями та татарами. Щоб не допустити цього, проти Фляки та Нестулея було кинуте резерви – охтирських козаків Осипова та драгун Новікова, котрі відбили нападників, “и отъ города отбивъ ихъ гнали и кололи ажъ за речку Самаръ до самого ихъ воровскаго коша”<sup>31</sup>. Вилазка обложених також провалилася – “вышедшую изъ города пѣхоту солдаты и драгуны изъ пушекъ вбили въ городъ”<sup>32</sup>. Двох узятих в бою полонених Шидловський відпустив у місто з повторною пропозицією здатися. Обложені відхилили й цю пропозицію, бо сподівалися на підхід великих сил татар на чолі з

калгою-султаном. Генерал-майор, побоюючись, що чутки про татар можуть виявитися правдивими, вирішив почати штурм фортеці вночі, за дві години до сходу сонця 12 квітня<sup>33</sup>. З одного боку місто атакувала регулярна піхота, з другого – Осипов з охтирськими та харківськими козаками, третю колону склали драгуни Новикова, чугуївці та ізюмці<sup>34</sup>. Після інтенсивного артобстрілу військам Шидловського вдалося підрубати палі острога, котрим було укріплене місто, й увірватися до Новосергіївська, захопивши гармату, прапор та чимало полонених<sup>35</sup>. Частині запорожців пощастило вирватися з міста і, перепливши Самару, приєднатися до своїх товаришів на лівому березі. Решта запорожців та міщан встигла сховатися в земляній цитаделі з бастионами, в котрій, однак, не було свого колодязя (а виходи до річки були перекриті військами Шидловського)<sup>36</sup>. Ф. Шидловський втретє запропонував обложеним здатися, водночас обстрілюючи цитадель та підпаливши будинки в місті. Дим, відсутність води та загальна деморалізація змусили обложених здатися о п'ятій годині дня<sup>37</sup>. Переможцям дісталися: 1 гармата, 1305 мушкетів, 3 прапори, 1 литаври, було взято в полон більше 4 тисяч мешканців міста, з них 700 чоловіків (46 з яких були запорожцями). Втрати корпусу Шидловського склали 14 солдат і драгун та 8 козаків убитими; 39 солдат і драгун та 30 козаків було поранено<sup>38</sup>. Не маючи змоги залишити гарнізон у неспокійному місті в степу, генерал Шидловський наказав спалити Новосергіївськ, частково зруйнувавши укріплення (за що потім був змушений виправдовуватися перед Апраксіним)<sup>39</sup>. Також було спалене село Кочережки (згодом відбудоване, існує й сьогодні), а селяни виведені на Слобожанщину. Доля полонених новосергіївців була трагічною: в урядовому наказі від 13 травня, надісланому князем Д. Голициним гетьманові Скоропадському пропонувалося стратити кожного десятого з числа чоловіків за жеребом, а решту разом із жінками та дітьми відіслати до Москви для подальшого заслання, що й було виконано<sup>40</sup>.

Слобідські ж козаки 13 квітня повернулися з походу, а 19-го були розпущені по домівках, отримавши за участь у поході та штурмі по 1 карбованцю, а старшини - по парі соболів та по відрізу камки (цінної тканини)<sup>41</sup>.



Відзначимо, що під час походу та недовгої облоги Новосергіївська командир слобожан, колишній харківський полковник Ф.Шидловський виявив належні командирські якості, вміло користуючись розвідкою, енергійно й рішуче діяв під час облоги, створював і вчасно вводив у бій резерви. Позитивно варто оцінити також його намагання уникати зайвих жертв (про що свідчать кількаразові пропозиції до обложених здатися). Мужність під час відбиття вилазок та нічного штурму виявили також і рядові слобідські козаки та солдати регулярних військ, так само, як і обложені – новосергіївці та запорожці, котрі розпачливо боронилися проти краще спорядженого та дисциплінованого супротивника. Але, оцінюючи цей похід слобідських полків і події, які йому передували, слід враховувати ще один дуже важливий чинник: знову, як і за трагічних часів Руїни, українські козаки були змушені воювати між собою, перебуваючи на службі або в союзі з іншими державами, інтереси котрих зовсім не збігалися з інтересами України і українців. І, враховуючи, що переважну більшість серед козаків слобідських полків (кому б вони не були підпорядковані) складали саме українці, їхні битви з українцями ж, котрими були запорожці та мешканці Новосергіївська, навряд чи спроможні додати слави котрійсь із сторін. Поза сумнівом, вищезгадані події належать до трагічних, хоча й дещо призабутих, сторінок історії України. Після падіння Новосергіївської фортеці широкомасштабні бойові дії на Слобожанщині припинилися, хоча окремі напади татар і запорожців на слобідські полки тривали ще протягом кількох наступних років<sup>42</sup>.

Насамкінець зауважимо, що фактичний провал широкомасштабних планів Пилипа Орлика та Девлет-Гірея щодо оволодіння Лівобережжям та Слобожанщиною був зумовлений, на нашу думку, кількома чинниками. Це був і невдало обраний час для походу, і відсутність у союзників облогової артилерії та вміння брати фортеці. Але головне - союзники переоцінили рівень розповсюдженості опозиційних настроїв щодо царської влади як на півдні Гетьманщини (у Полтавському полку), так і на Слобожанщині. Але вже той факт, що вони (ці настрої) були,

свідчить на користь того, що відчайдушний план 1711 р. за дещо інших умов міг навіть виявитися переможним. Фактично доля України (зокрема і Слобідської) вирішувалася не на Слобожанщині, і навіть не на Правобережжі, де Орлик та його польсько-татарські союзники у лютому – березні 1711 р. мали певні успіхи (на їхній бік перейшли кілька правобережних полків, було розбито каральний загін генерального осавула Бутовича, але невдала облога Білої Церкви поклала кінець військовим успіхам гетьмана-вигнанця), а на берегах Пруту, де в липні того ж року 38-тисячна російська армія на чолі з Петром I була заблокована турецько-татарськими військами і лише складна комбінація дипломатичних хитрощів та інтриг з російського боку, а також політичної недалекоглядності та корупції – з турецького врятувала для Росії завойований під Полтавою статус гегемона Східної Європи, а разом із ним – і контроль над українськими територіями.

**Примітки:**

<sup>1</sup> Костомаров Н. И. Мазепа. – М., 1992. – С.314,325.

<sup>2</sup> Шутей В.Е. Борьба народных масс против нашествия армии Карла XII (1700-1709). – М., 1958. –С. 346-349.

<sup>3</sup> Тарле Е.В. Северная война и шведское нашествие на Россию. М., 1958. – С. 296-298.

<sup>4</sup> Альбовский Е.А. История Харьковского Слободского казачьего полка. –Харьков, 1895.

<sup>5</sup> Багалей Д.И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. М., 1887.

<sup>6</sup> Головинский П.И. Слободские казачьи полки. –СПб., 1864.

<sup>7</sup> Маслійчук В.Л. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. –Харків, 2003. – С. 110-112.

<sup>8</sup> Субтельний О. Мазепинці. –К., 1994.- С.60.

<sup>9</sup> Молчанов Н.Н. Дипломатия Петра Первого. – М., 1986.-С. 267-268.

<sup>10</sup> Там само. –С. 277.

<sup>11</sup> Письма и бумаги императора Петра Великого. Т. VII. Выпуск II. –М.; Л., 1946. – С. 870.

<sup>12</sup> Субтельний О. Мазепинці. –С. 77.

<sup>13</sup> Там само. –С. 71.

<sup>14</sup> *Маслійчук В.Л.* Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. –С. 112.

<sup>15</sup> *Яворницький Д.І.* Історія запорозьких козаків. Т.ІІІ. –К., 1993. –С. 474.

<sup>16</sup> *Багалеї Д.И.* Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. – С. 465.

<sup>17</sup> *Маслійчук В.Л.* Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. –С. 112.

<sup>18</sup> *Мышлаевский А. З.* Война с Турциею 1711 г. Прутская операция // Сборник военно-исторических материалов. –СПб, 1898 – Вып. XII. –С. 44-45.

<sup>19</sup> *Материалы для очерка служебной деятельности Шидловских в Слободской Украине в 1696-1727 гг.* –СПб., 1896. – С. 40-41.

<sup>20</sup> *Альбовский Е.А.* История Харьковского Слободского казачьего полка. –С. 108-109.

<sup>21</sup> *Маслійчук В.Л.* Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. –С. 112.

<sup>22</sup> *Альбовский Е.А.* История Харьковского Слободского казачьего полка. –С. 109.

<sup>23</sup> *Заруба В.М.* Студії з історії України. –К.: Освіта, 1995. – С. 187.

<sup>24</sup> *Яворницький Д.І.* Історія запорозьких козаків. Т.ІІІ. – С. 369.

<sup>25</sup> *Материалы для очерка служебной деятельности Шидловских в Слободской Украине в 1696-1727 гг.* – С. 54-55.

<sup>26</sup> *Там само.* –С. 55.

<sup>27</sup> *Там само.* – С. 52.

<sup>28</sup> *Там само.*

<sup>29</sup> *Там само.*

<sup>30</sup> *Там само.*

<sup>31</sup> *Там само.*

<sup>32</sup> *Там само.*

<sup>33</sup> *Там само.*

<sup>34</sup> *Там само.* –С. 53-54.

<sup>35</sup> *Там само.* –С.54.

<sup>36</sup> *Там само.* –С.54

<sup>37</sup> *Там само.* –С. 54.

<sup>38</sup> *Там само.* –С. 55.

<sup>39</sup> *Там само.* –С. 55-57.

<sup>40</sup> *Яворницький Д.І.* Історія запорозьких козаків. Т.ІІІ. –С. 369.

<sup>41</sup> Там само. – С. 55.

<sup>42</sup> Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. Т.ІІІ. – С. 372.

## **Резюме**

**Журавлев Д.В.** *Борьба за Слободскую Украину в 1711 г. в контексте военно-политических планов Ф.Орлика и Карла XII.*

Статья посвящена малоизвестному моменту истории Северной войны на Слобожанщине в послеполтавский период, а именно попытке гетмана-эмигранта Ф. Орлика и шведского короля Карла XII организовать полномасштабный поход с целью отвоевать все украинские земли из-под власти Петра I. Автор, проанализировав место Слободской Украины в этих планах и военно-политических событиях 1711 г., рассматривает также роль, которую сыграло население Слобожанщины и казаки полков в срыве вышеупомянутых планов. Особое внимание уделено ходу военных действий на юге Слобожанщины, в районе так называемых “самарских городов”.

*Зайцев Б.П., Мигаль Б.К.*

## **МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1933-1980 рр.)**

Встановлення і підтримка міжнародних наукових і виробничо-педагогічних зв'язків постійно були в центрі уваги трудових колективів вищих навчальних закладів країни. Саме ці зв'язки давали можливість визначити загальні наукові проблеми, що потребують масштабних досліджень в їх різноплановості та конкретності, зосередженні зусиль на питаннях їх недостатності та нерозв'язаності, доповнення програм для об'єктивного і всеохоплюючого висвітлення. Саме такі зв'язки відкривають шляхи до наукових дискусій, відстоюванні висунутих концепцій і встановленні науково обгрунтованої істини.

Міжнародні наукові зв'язки – шлях до визнання здобутку колективів. Це не тільки заслуги перед вітчизняною і світовою наукою, а і визначення наявного потенціалу і можливостей у вирішенні низки питань наукового та інтелектуального розвитку